

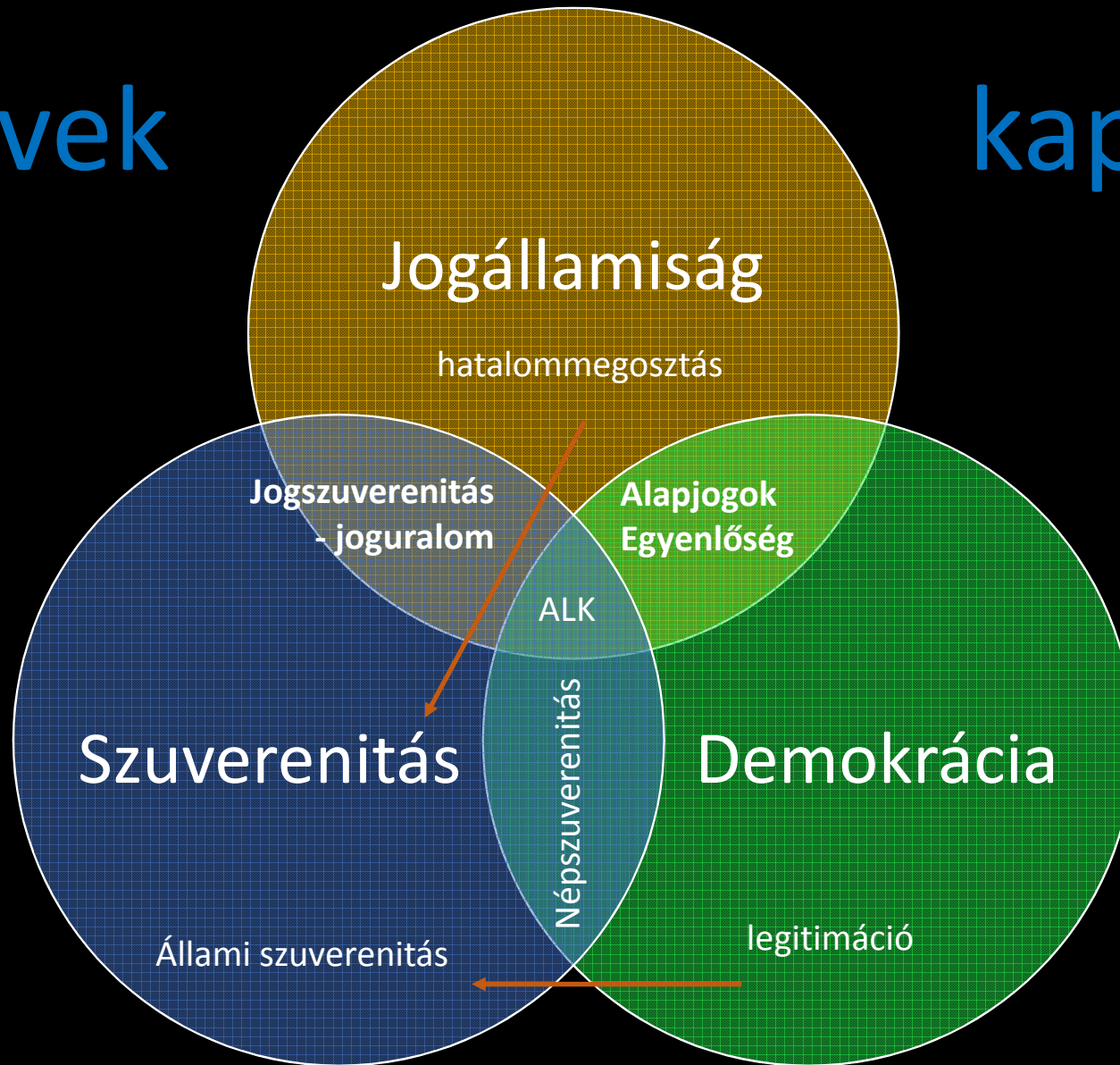
Szuverenitás, demokrácia

ELTE ÁJK 2016-17. tanév 2. szemeszter

Alkotmányjog 1

Alapelvek

kapcsolata

ÁTTEKINTÉS - SZUVERENITÁS

1. A szuverenitás meghatározása – definíciós nehézségek
2. A szuverenitás egymást feltételező aspektusai az alkotmányjogban
3. Az EU tagság és a tagállamok szuverenitása
4. Szuverenitás a magyar alkotmányjogban
 - a) a népszuverenitás
 - b) a jogszuverenitás
 - c) az állami szuverenitás

} alaptörvényi kifejeződése

Kihívások

- A szuverenitás tényével kapcsolatban
 - Globalizáció, tömegesedés, nemzetköziesedés, integrálódás, interdependencia
 - A közhatalom privatizációja, kontraktualizálódás
 - Jogválasztás
 - Válságok, háborúk, járványok, terrorizmus...
- A szuverenitás elméletével kapcsolatban
 - Történeti és politikai meghatározottság
 - A hatalom elmélete
 - Funkcionális megközelítés

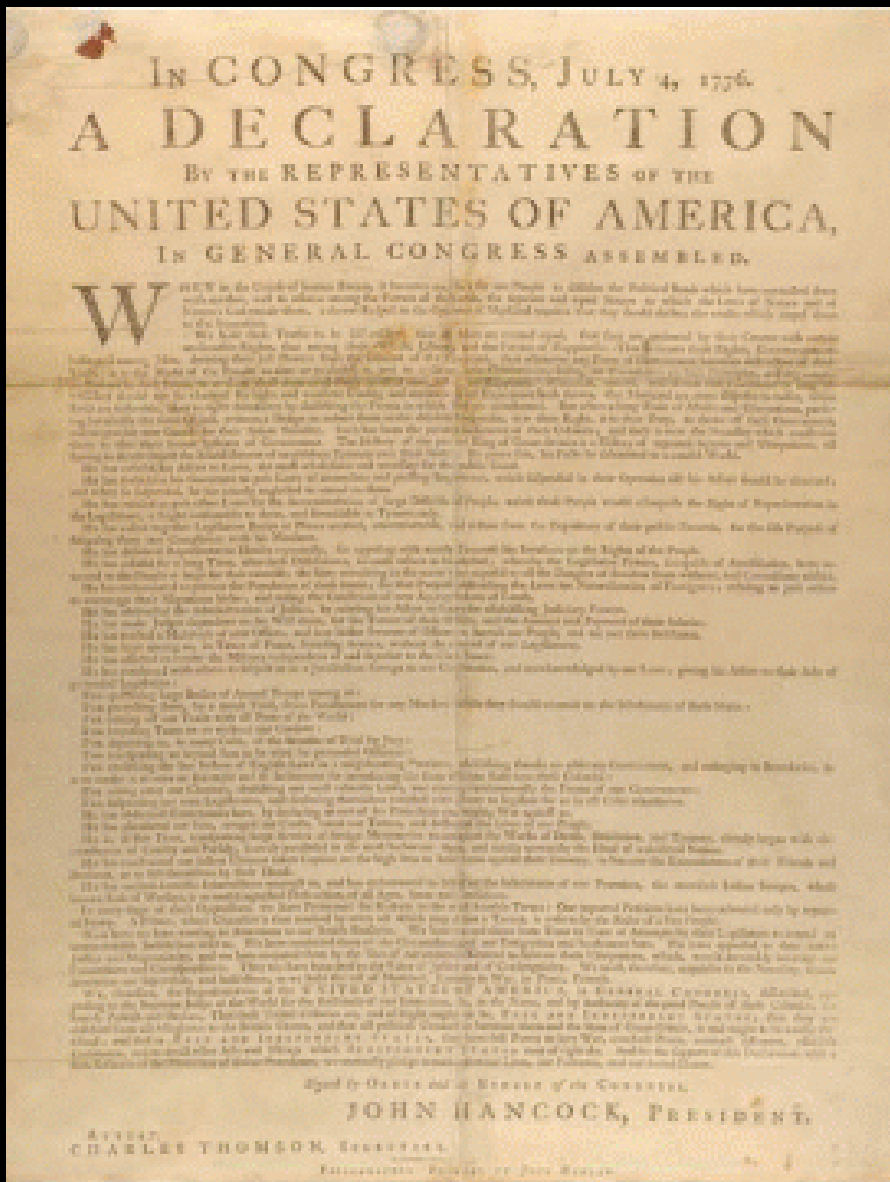
Meghatározási kísérletek

- Politikai értelemben: ténykérdés
 - Konfliktus-fogalom (Kampfbegriff)
 - Legfőbb és abszolút hatalom
- Jogi értelemben: jogkérdés
 - A főhatalom jogi eszközökkel való leírása
 - Az alkotmányos rend keretei között
 - Alkotmányjog, nemzetközi jog, jogelmélet megközelítései
 - Oszthatatlan / osztható (megosztott) szuverenitás

1776, Virginiai Jognyilatkozat II. pont

„Minden hatalom a néptől
ered; s az ruházza át
képviselőire; az előjárók az ő
megbízottai és kiszolgálói, s
mindenkor felelősséggel
tartoznak.”

1776, Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat

„...e jogok biztosítására az emberek kormányokat állítottak fel, amelyeknek jogos hatalma a kormányzottak beleegyezéséből származik; ha bármelyik kormányforma bármikor károsná válik, és nem felel meg annak a célnak, amely miatt megalkották, akkor a népnek jogában áll azt megváltoztatni, vagy eltörölni, új kormányzatot szervezni s azt oly alapelvekre fektetni, hatalmát oly módon megszervezni, ahogy az biztonsága és boldogsága szempontjából a legelőnyösebbnek látszik.”

1789, Ember és Polgár Jogainak Deklarációja 3. cikk

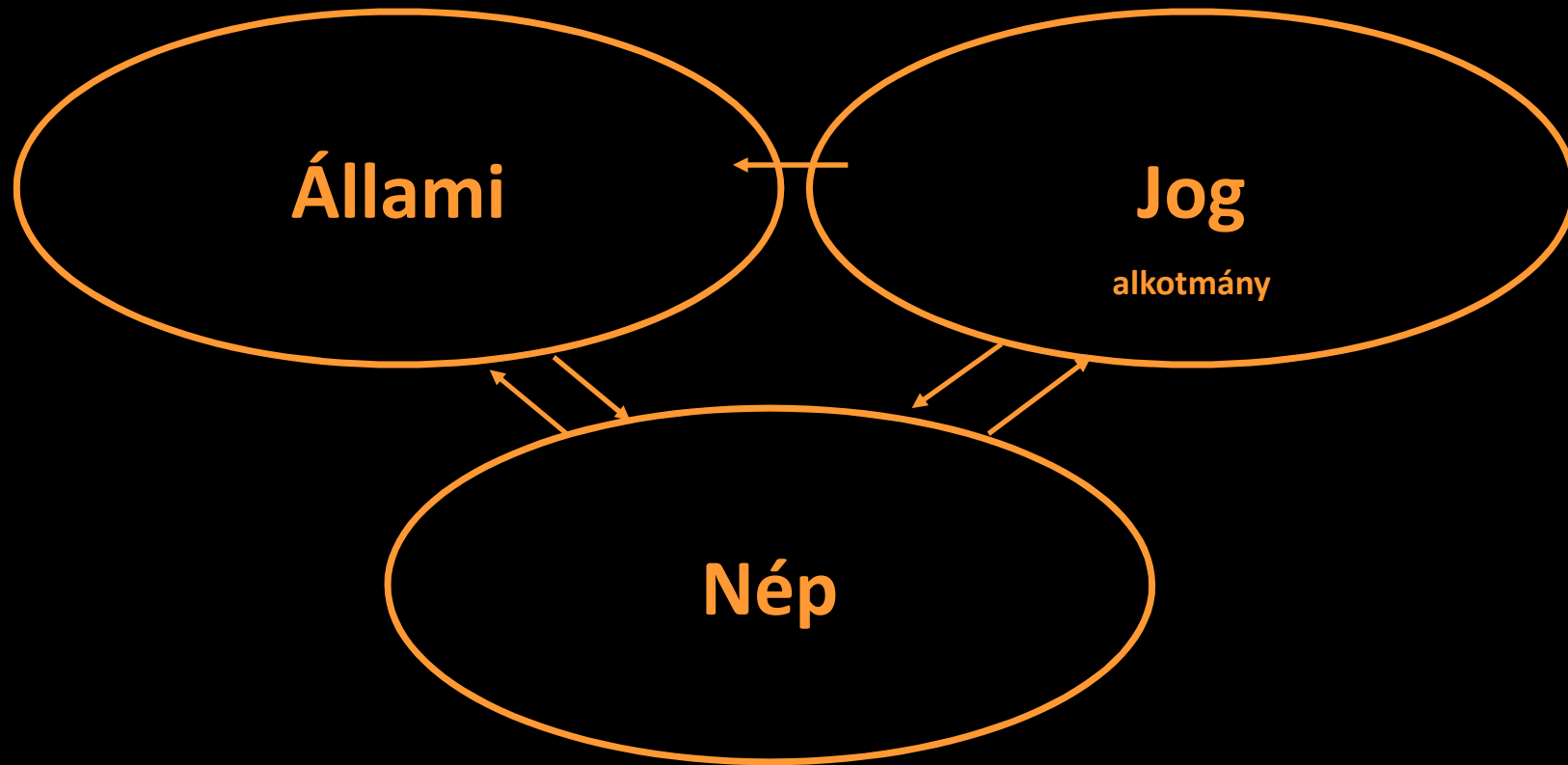
„Minden szuverenitás lényegileg a nemzettől származik; sem testület, sem egyes ember nem gyakorolhat olyan hatóságot, amely nem kifejezetten a nemzettől ered.”

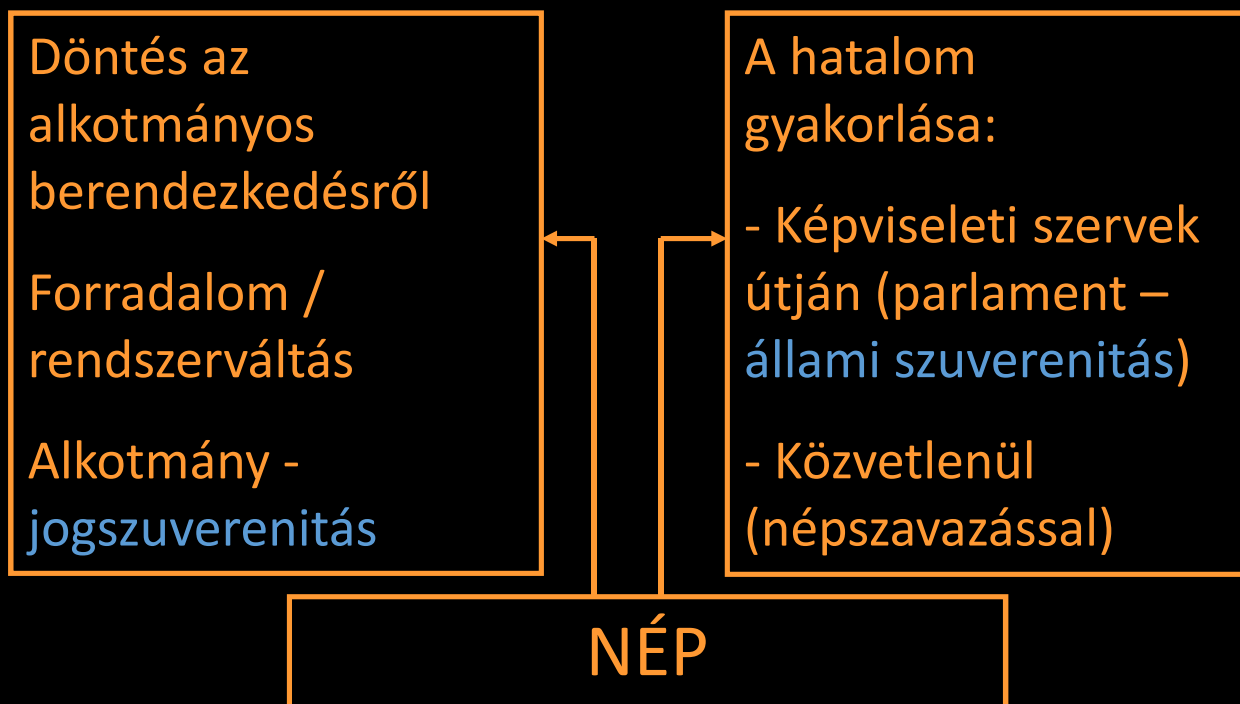
Nemzeti szuverenitás

- nemzetállami eszme
- elnyomott nemzetek függetlenségi harca
- nemzetek önrendelkezési joga: az egy nemzethez tartozók jogosultsága az államalapításhoz
- ENSZ alapokmány – nemzetközi alapelv – minden állam egyenlősége
- a szuverenitás alanya a nemzetfogalom függvénye > államnemzet / kultúrnemzet
- a nép összetartozás-érzése a nemzetben tudatosan kifejeződik

A szuverenitás aspektusai

Népszuverenitás

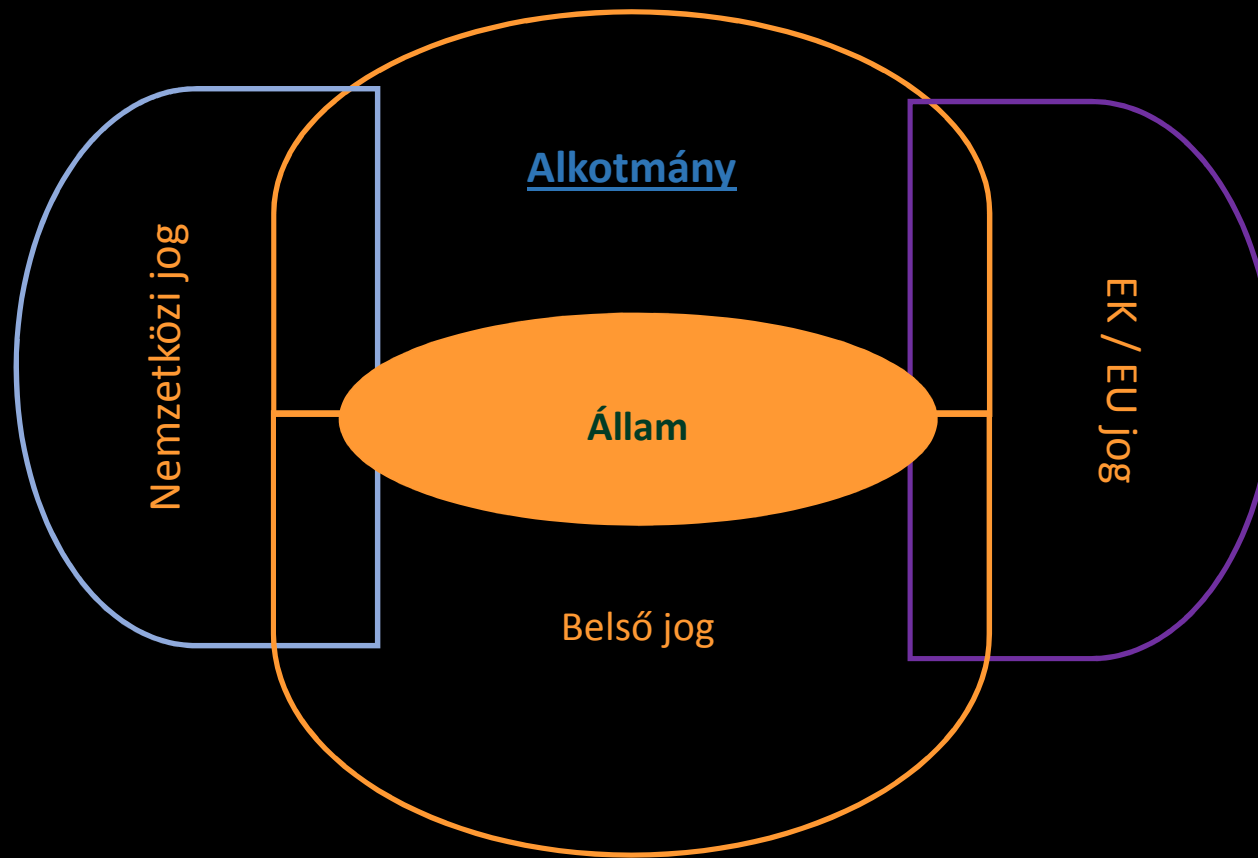

„Az alkotmányjog nem más, mint a hatalomgyakorlás joga, a népszuverenitásteória az alkotmányos demokrácia alfája és ómegája, a hatalomgyakorlás alanya legitimálja az egész alkotmányos rendszert.”

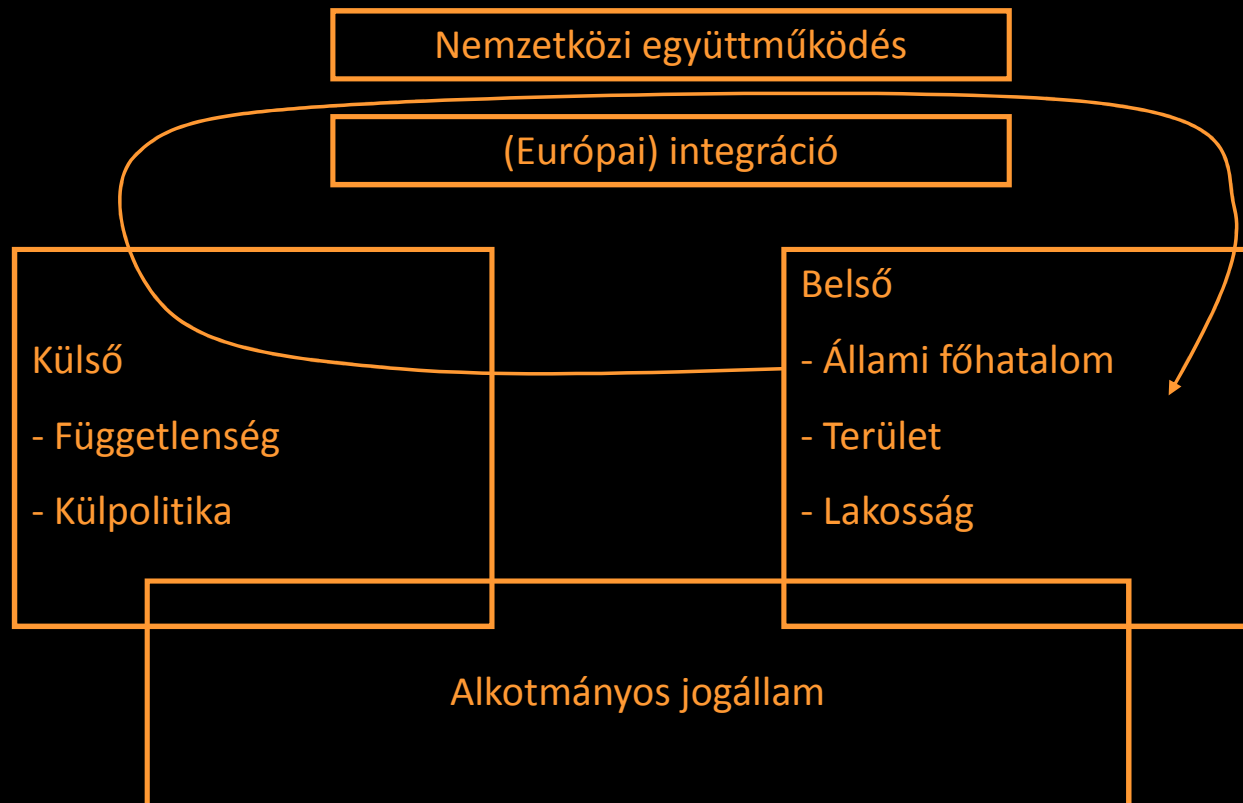
Kukorelli István: Tradíció és modernizáció a magyar alkotmányjogban. Századvég Kiadó, Budapest 2006. 113. o.

2. Szuverenitás és alkotmányjog

Jogszuverenitás (jogállamiság)

Állami szuverenitás

3. A szuverenitás és az EU

Az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződések előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének, [...]. Tiszteletben tartja az alapvető állami funkciókat, köztük az állami területi integritásának biztosítását, a közrend fenntartását és a nemzetbiztonság védelmét.

EUSZ 4(2) cikk

4. Szuverenitás a magyar alkotmányjogban

4. Szuverenitás és Alaptörvény

A szuverenitás aspektusai

B) cikk

(1) Magyarország **független, demokratikus jogállam.**

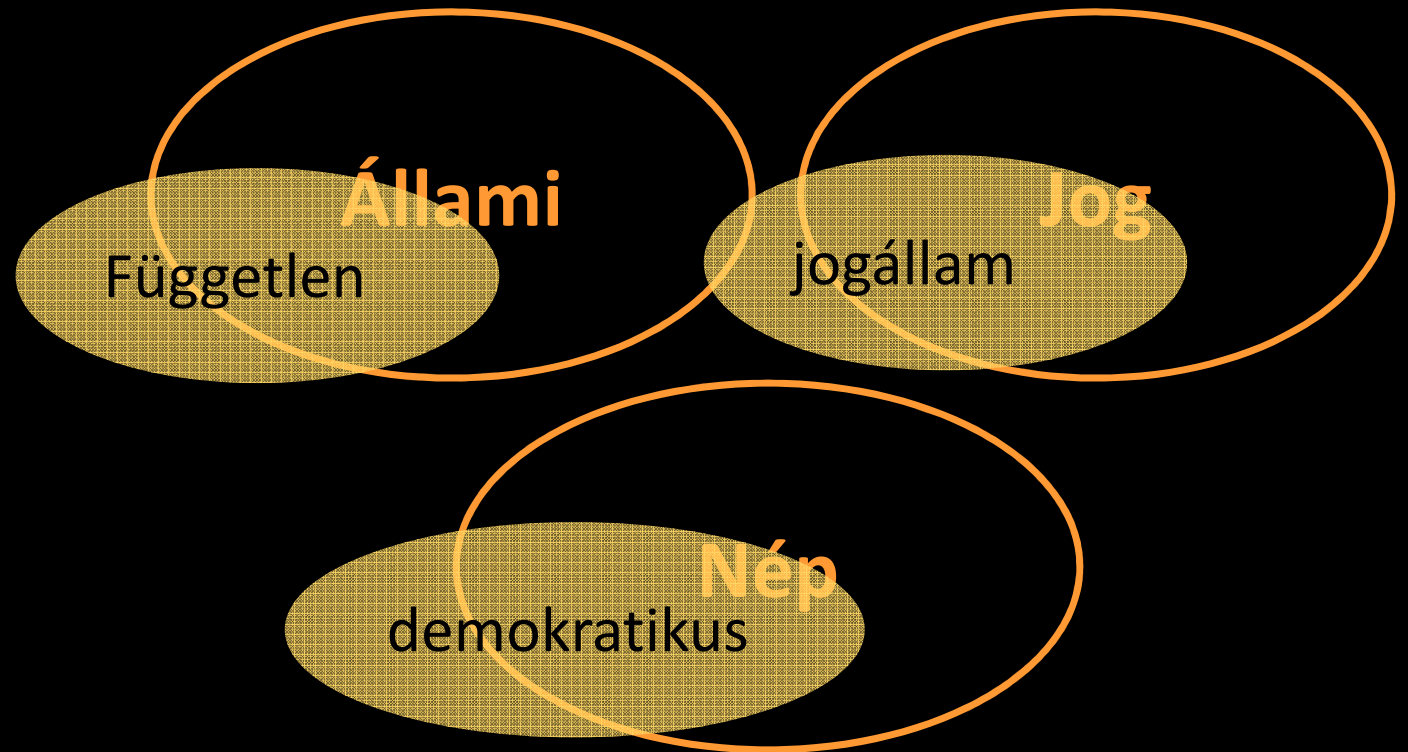
(3) A közhatalom forrása a **nép.**

(4) A nép a hatalmát választott **képviselői** útján, kivételesen **közvetlenül** gyakorolja.

R) cikk (1)

Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.

Q) cikk – E) cikk

Népszuverenitás – B) cikk (3)-(4)

Alaptörvény

gyakorlás

Dönt az alkotmányos berendezkedésről (alkotmányozó hatalom)

közvetetten

közvetlenül (kivételes)

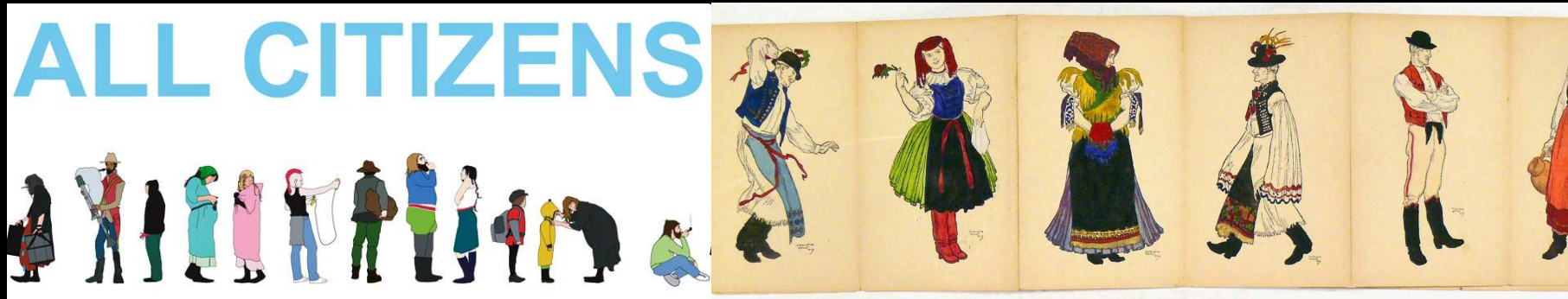
**uniós szinten
E) cikk (2)**

NÉP > VP (VJ)

Közhatalom (állami hatalom) forrása

„A népszuverenitás elve alapján a nép az alkotmány elfogadását követően annak keretei között érvényesítheti a közhatalom gyakorlására vonatkozó döntési jogát.” 1/2013. (I. 7.) AB határozat III. 5.1. pont

Nemzetfogalom (közjogiasítása)

- MI, A MAGYAR NEMZET TAGJAI, ..., felelősséggel minden magyarért, kinyilvánítjuk
- **népünk** évszázadokon át harcokban védte Európát
- az elmúlt évszázad viharáiban **részekre szakadt nemzetünk**
- a velünk élő **nemzetiségek** a magyar **politikai közösség részei és államalkotó tényezők**
- együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet
- **népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja polgárait**
- Alaptörvényünk... kifejezi a nemzet akaratát...
- Mi, **Magyarország polgárai** ... országunk rendjét a nemzet együttműködésére
- D) cikk ... az **egységes magyar nemzet** összetartozását szem előtt tartva

Jogszuverenitás – R) cikk

R) cikk

(1) Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.

(2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.

- Alaptörvény szupremáciája
- **Jogállam:** az állam kötött az Alaptörvényhez
[B) cikk (1) bek.]

C) cikk (3): Az Alaptörvény és a jogszabályok érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult.

- **Garancia:**
 - T) cikk (3) Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.
 - 24. cikk (1) Az **Alkotmánybíróság** az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve.
DE! 37. cikk (4)-(5)

Állami szuverenitás

- Külső szuverenitás

- **B) cikk (1)** Magyarország **független**, demokratikus jogállam.
- **E) cikk (1)** Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében **közreműködik az európai egység megteremtésében**.
- **Q) cikk (1)** Magyarország a **béke és a biztonság** megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség **fenntartható fejlődése** érdekében **együttműködésre törekszik** a világ valamennyi népével és országával.

Alkotmányos korlát a (kül)politika alakításában

Állami szuverenitás

E) cikk

- (2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja.
- (4) A (2) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

4/1997. (I. 22.) AB határozat

30/1998. (VI. 25.) AB határozat

143/2010. (VII. 14.) AB határozat

22/2012. (V. 11.) AB határozat

22/2016. (XII. 5.) AB határozat

- Q) cikk
- (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.
- (3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.

Önkéntes szuverenitás-korlát
Cél (mérték)
Feltételek

Állami szuverenitás

- Az Alkotmánybíróság szerint az állami főhatalom kizárólagossága azt is jelenti, hogy az állam nemzetközi kapcsolataiban a főhatalmi jogosítványairól rendelkezhet: nemzetközi kötelezettségeket vállalhat, [30/1998. (VI. 25.) AB határozat]
- és az államok szuverenitásukat nemzetközi szerződéssel, vagy belső elhatározásból – megfelelő szintű jogszabállyal – korlátozhatják [36/1999. (XI. 26.) AB határozat].

A nemzetközi jog a magyar jogforrási rendszerben

- **Nemzetközi jog [Q) cikk (2)-(3)]**

- Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog **összhangját**;

- elfogadja a nemzetközi jog **általánosan elismert szabályait**;

ált. jogelvek, nk. szokásjog és ius cogens

- a nemzetközi jog **más forrásai** jogszabályban történő **kihirdetésükkel** válnak a magyar jogrendszer részévé.

- **dualizmus (vs. monizmus)**

Az EU jog a magyar jogforrási rendszerben

- Az **Európai Unió joga** [E] cikk (3)] az alaptv.-i felhatalmazás keretei között - megállapíthat **általánosan kötelező magatartási szabályt**
 - Primer jog: alapító szerződések (EUSZ, EUMSZ)
 - Szekunder jog: rendelet, irányelv, döntés
- Keretek: egyedileg átruházott hatáskörben, szerződés teljesítéséhez szükséges mérték, tagállamként való részvétel, a többi tagállammal közösen az intézmények útján
- EU jogából következően: **elsőbbség, közvetlen hatály és közvetlen alkalmazhatóság**
- „Az Alkotmánybíróság hatáskörei gyakorlása során, erre irányuló indítvány alapján vizsgálhatja, hogy az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésén alapuló közös hatáskörgyakorlás sérti-e az emberi méltóságot, más alapvető jogot, vagy Magyarország szuverenitását, illetve történeti alkotmányán alapuló önazonosságát.” 22/2016. (XII. 5.) AB határozat

Állami szuverenitás

- **Belső szuverenitás**
 - **Főhatalom (felségjogok) C) cikk (1) hatalommegosztás elve**
 - **Államterület**
 - 1947. évi Párizsi békeszerződés, 1947. évi XVIII. tv.
 - Védelem: Magyar Honvédség (45. cikk) - AB: kötelezettség
 - Területi tagozódás [F) cikk]
 - **Lakosság**
 - Tényleges: ÁP, idegen (külföldi + hontalan)
 - Jogi értelemben: ÁP [G) cikk: keletkezés, védelem, megfosztás tilalma, XIV. cikk: nem utasítható ki, hazatérhet]

Állami szuverenitás

- Belső szuverenitás – **Szimbólumok**
 - **Felségjelvények, nemzeti jelképek:** címer, zászló, himnusz [I] cikk] – 2011. évi CCII. törvény
 - Az állam alkotmányi **megnevezése**
 - **Ünnepek** [J] cikk]
 - Nemzeti: március 15., augusztus 20., október 23.
 - Állami: augusztus 20.
 - **Nyelv:** *H) cikk: hivatalos nyelv a magyar*
 - **Pénznem:** *K) cikk: hivatalos pénznem a forint*
 - **Főváros** [F] cikk (1)]
 - **Állami kitüntetések**
 - **Egyéb:** Szent Korona [2000. évi I. törvény – koronátörvény, 26/2000. (VII. 6.) AB határozat], más nemzeti ereklyék

„A nemzeti és állami jelképekről szóló alkotmányi rendelkezések olyan kiemelkedő értékekhez kapcsolódnak, mint a népfelség és az állami szuverenitás, a nemzeti önazonosság, valamint az államterületi integritás és sérthetetlenség.”
535/B/1996. AB határozat

ÁTTEKINTÉS - DEMOKRÁCIA

- I. A demokrácia meghatározása
- II. Az alkotmányos demokrácia lényegi ismérvei
- III. A demokrácia működése
- IV. Demokrácia-elv Magyarországon

I. A demokrácia meghatározása

Abraham Lincoln,
Gettysburg Address

- államforma – intézményrendszer – életforma
- demokratikus állam – totalitárius állam – autoriter állam
- „government of the people, by the people, for the people”
 - ↓
 - ↓
 - ↓
- népszuverenitás, politikai részvétel, társadalmi kötöttség
- alkotmányos demokrácia (alkotmány keretei, politikai alapkonszenzus, egyének maximális és egyenlő részvétele, közfeladatok optimális ellátása, individuális szabadság minimális korlátozása, pártok, választások, társadalom: szabadság, egyenlőség, szolidaritás)

Ajánlott videó: <https://www.youtube.com/watch?v=U2a-S3rjDBw>

The Gettysburg Address (1863)

Four score and seven years ago our fathers brought forth on this continent, a new nation, conceived in Liberty, and dedicated to the proposition that all men are created equal.

Now we are engaged in a great civil war, testing whether that nation, or any nation so conceived and so dedicated, can long endure. We are met on a great battle-field of that war. We have come to dedicate a portion of that field, as a final resting place for those who here gave their lives that that nation might live. It is altogether fitting and proper that we should do this.

But, in a larger sense, we can not dedicate—we can not consecrate—we can not hallow—this ground. The brave men, living and dead, who struggled here, have consecrated it, far above our poor power to add or detract. The world will little note, nor long remember what we say here, but it can never forget what they did here. It is for us the living, rather, to be dedicated here to the unfinished work which they who fought here have thus far so nobly advanced. It is rather for us to be here dedicated to the great task remaining before us—that from these honored dead we take increased devotion to that cause for which they gave the last full measure of devotion—that we here highly resolve that these dead shall not have died in vain—that this nation, under God, shall have a new birth of freedom—and that government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the earth.

II. Lényegi ismérvek

PLURALITÁS, heterogén, **KOMPLEX**, konfliktusos, **TOLERANCIA**

Demokratikus **döntéshozatal**: többségi elv – konkordancia elv

Demokratikus **hatalomgyakorlás**: képviseleti – közvetlen

Demokratikus **kormányforma**: parlamentáris - prezidenciális

LEGITIMITÁS (legalitás és morális azonosulás)

ALAPJOGOK – tisztelet, védelem

II. Kihívások

- **Veszélyek**

- pártok **oligarchizálódása** és a pártokon belüli akaratképzés megmerevedése
- nép **tömegmédiá** általi **manipulálása**
- állami szakapparátus önállósulása (**különérdekek**)
- polgárok hiányzó részvétele (politikai **apátia**)

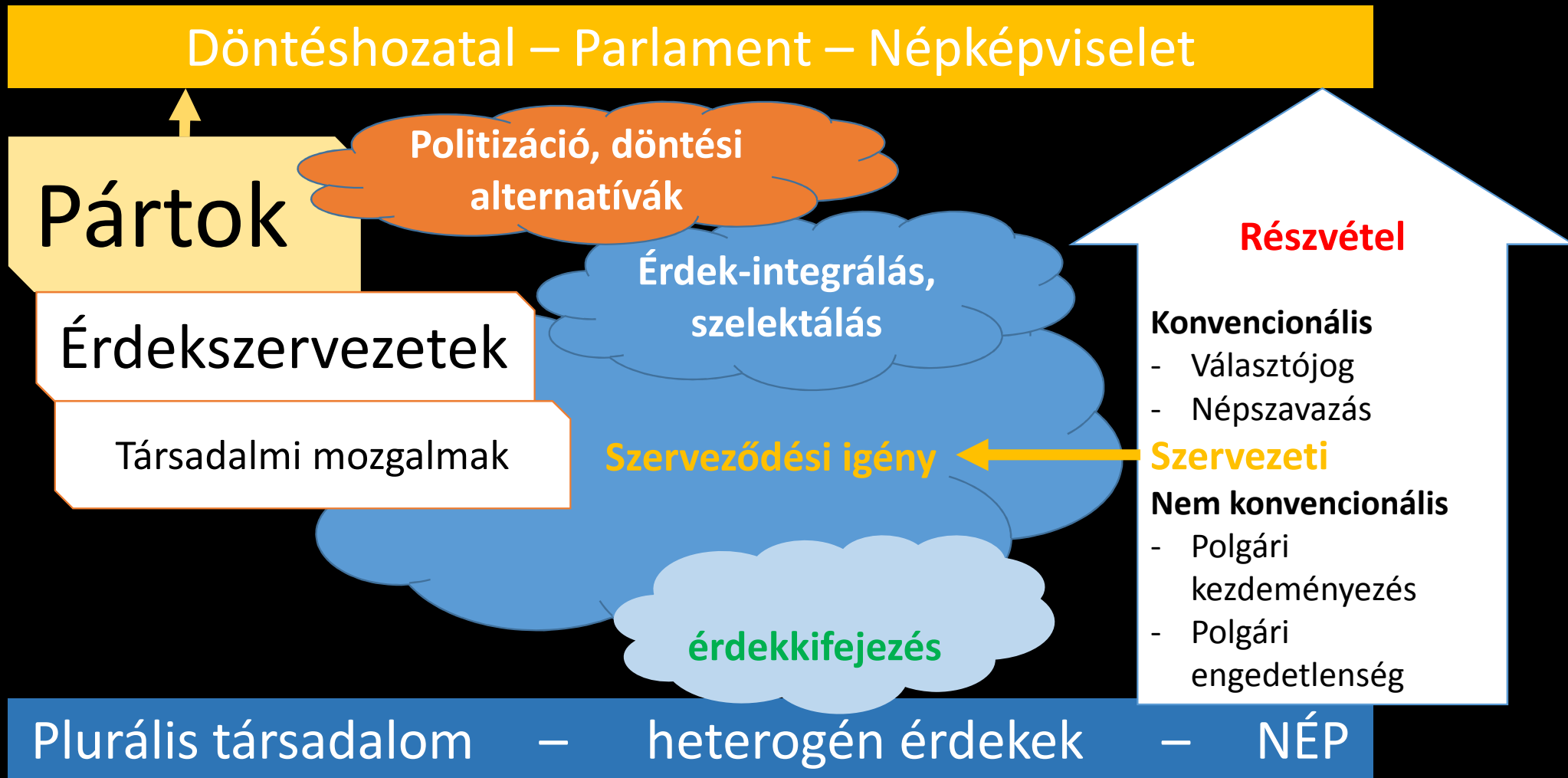
II. Kihívások

• Posztdemokrácia

- a pluralizmussal szemben a **közjó objektív** meghatározására törekszik
- a polgárok **részvétele háttérbe** szorul
- konfliktusok **igazgatási** úton oldhatók fel (nem demokratikus eljárásban)
- alkotmányozó hatalom kihasználása (megfelelő kormányzati többségnél)
- korábbi hatalmi **ellensúlyok függősége** (alkotmánybírászkodás visszaszorítása)
- **centralizáció**, erős hierarchia
- **érdekképviseltek kikapcsolása**, visszaszorítása

III. Az alkotmányos demokrácia működése

n
y
i
l
v
á
n
o
s
s
á
g

IV. Demokrácia – magyar alkotmányjog

- Alkotmánybíróság

- [30/1992 AB] tartalmilag jelenti a **különbözőséghez való jogot, a kisebbségek védelmét, az erőszakról** és az erőszakkal való fenyegetésről – mint a konfliktusmegoldás eszközeiről – **való lemondást**
- Népszavazás alkotmányossági kontrollja
- Választójog-határozatok
- Érdekképviselet [40/2005 AB]

- EU tagság

- [EUSZ 2. cikk] Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a **demokrácia**, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban, a **pluralizmus**, a megkülönböztetés tilalma, a **tolerancia**, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.
- Demokrácia-deficit
- Nemzeti parlamentek szerepe

IV. Demokrácia - Alaptörvény

- Népszuverenitás elve [B) cikk (3)-(4)] – utalás a népuralomra (preambulum)
- Köztársasági államforma [B) cikk (2)]
- Hatalomkoncentráció elutasítása [C) cikk (2)]
- OGY – legfőbb népképviselői szerv [1. cikk]
- Választójog, választások [2. cikk, XXIII. cikk]
- Népszavazás [8. cikk]

IV. Demokrácia - Alaptörvény

- Pártok [VIII. cikk (3)]
- Szakszervezetek, érdekszervezetek [VIII. cikk (5)]
- Többségi elv – de: sarkalatosok – Velencei Bizottság
- Országgyűlés és kormány viszonya (parlamentáris demokrácia)
- Alapjogok tisztelete, védelme [I. cikk]
- Információszabadság, véleményszabadság, sajtószabadság [VI. cikk, IX. cikk]

Köszönöm megtisztelő
figyelmüket!